

वा० रा०

॥४५॥

कालस्य मुख्यत्वं दर्शयति ॥ नियतिरिति ॥ नियतिः नियम्यतेऽनयेति नियतिः कालः कालकृता व्यवस्था निमेषादिपरार्थात् कालस्वीश्वर एव ॥ लोके लोकसृष्ट्यादि व्यवहारे ॥ कर्मणोलौकिकालौकिककर्मप्रवृत्तेर्दिनादिरूपेण कारणं काल एव सर्वभूतानां नियोगाधिकृतप्राणिमात्रस्य नियोगेषु ज्योतिष्टोमादिषु नियतिर्वसंतादिः कारणं ॥ ४ ॥ कालातिरिक्तं न साक्षात्प्रवर्तकमित्याह ॥ नकर्तेत्यादि ॥ कस्यचित्कृष्यादेः कश्चित्कर्तान नियतिनिरपेक्षः कर्तान तथा नियोगे नियोगानुष्ठानेपि नियतिनिरपेक्षः कश्चिद्वीश्वरोऽनियतिनिरपेक्षेण समर्थोऽन ॥ यतो लोको लोकव्यवहारः स्वभावे ईश्वरसहिते प्राकृतस्वकर्मणि वर्तते तदधीनो वर्तते ॥ तस्य च स्वभावस्य कालः परायणं सहकारीत्यर्थः ॥ तदुक्तं सूतसंहितायां शिववाक्येन ॥ स्वभावादेव संभूतं समस्तमतिकेचन ॥ तन्न सिध्यति विप्रेन्द्रादेश कालाद्यपेक्षणात् ॥ मत्तः कर्मानुरूपेण ज

कि० का०

नियतिः कारणं लोके नियतिः कर्मसाधनं ॥ नियतिः सर्वभूतानां नियोगेष्विह कारणम् ॥ ४ ॥ नकर्ता कस्यचित्कश्चिन्नियोगेनापि चेश्वरः ॥ स्वभावे वर्तते लोकस्तस्य कालः परायणम् ॥ ५ ॥ न कालः कालमत्येति न कालः परिहीयते ॥ स्वभावं च समासाद्य न किंचिदतिवर्तते ॥ ६ ॥

गज्जन्मादिजायते ॥ एष स्वभावो विप्रेन्द्रादिति वेदार्थनिर्णयः ॥ नमया केवलेनापि न च केवलकर्मणा ॥ प्राणिनां कर्मपाकेन मया च मुनिसत्तमाः ॥ जगतः संभवो नाशः स्थितिश्च भवति द्विजा इति ॥ ५ ॥ कालात्मा भगवानेव सर्वकर्मप्रवर्तक इत्याह ॥ न काल इति ॥ कालो भगवानीश्वरः कालं स्वकृतां कालव्यवस्थां जन्ममरणादिरूपां नात्येति नातिक्रामति ॥ स भगवान् कालो न परिहीयते ॥ अनुक्षणं जगद्भानिकरस्य हानिकारणाभावान् ॥ स्वभावमुक्तलक्षणं समासाद्य किंचिदत्युक्तमपि जीवजातं नातिवर्तते ॥ उत्पत्तियोग्यं उत्पद्यते नश्वरं नश्यत्येवेत्यर्थः ॥ ६ ॥

॥४५॥